Sári László

Lhasa beer

Lhászában, az istenek városában Julián talált egy remek kiskocsmát. Ott állt egymagában a dombtetőn. Nemigen járt arra egy lélek se, ő is véletlenül keveredett oda. Bent a pultnál egy-két szótlan alak gubbasztott a pohara fölött, néma csend, kellemes, álmosító félhomály. Lehet, hogy a vendégek nem is inni, hanem aludni jártak ide? Amikor Julián belépett, észre se vették, meg se mozdultak. A csapos se volt a helyén, a pult mögött. Julián köszönt még egyszer, hátha válaszol valaki, hogy mindjárt, vagy ilyesmi, de senki nem szólt egy szót se. Na jó, kimegyek az egyik asztalhoz a ház elé, leülök. Nem sietek sehová. Majd csak előkerül a csapos, gondolta, és elhelyezkedett.

Akkor vette észre, hogy a zöldre festett vasasztalok meg a székek pont olyanok, mint a budai kertvendéglőkben. Ha piros-fehér kockás terítő is lett volna az asztalon, már rendelné is a rántott pontyot vagy a bécsi szeletet. Nyelt egy nagyot, aztán feltűnt neki, hogy a talpa alatt a salak is tisztára a régimódi budai kerthelyiségekre emlékezteti. Csak a színe itt nem vörös, hanem fekete. Ja, és a székeken itt nincs párna, pedig Julián szereti, ha van valami puha a feneke alatt. De elhatározta, hogy nem kérdezi meg a vendéglőst, hogy keresne-e neki egy párnát, ahogy otthon szokta. Itt nincs párna, és kész. De miért nincs? Keleten vagyunk, nem? A párnák őshazájában. Gyerekkora diafilmjeinek keleti helyszínei tele voltak óriási, kövér, színpompás párnákkal, olyanok voltak, mint az élők. Ázsiában mindenki dagadozó párnákon heverészett, a despotától a kéjnőig, aki hosszan táncolt, mielőtt leheveredett.

Szertelen ábrándozásai közben Julián váratlanul hangokat hallott odabentről. Vajon megérkezett a csapos? Bement hát, hogy kérjen valamit. Új helyeken, ahol megfordult, mindent kipróbált, érdekelte, mit szeretnek ott az emberek. Azt ette, azt itta, amit ők, szívta a cigarettáikat.

– Az a nagy üveg ott a polcon, az sör, ugye? – kérdezte a csapost.

A háta mögött pont olyan hosszú nyakú zöld üvegek sorakoztak, amilyenek minden kínai kocsmában. Csak a címkéje volt más. – Lhásza bír – morogta a csapos, és Julián elé rakott egyet. Tényleg ez állt a címkéjén latin betűkkel: Lhasa beer. Vagyis tibeti sörrel van dolgunk. Pontosabban, amolyan Tibetben gyártott német (!) sörrel, de ennél jobb nem is kell. Fizetett, és vitte ki az asztalához.

Ahogy még Pekingben mesélték neki, a német sörrecept már jó száz éve itt van Kínában, és a legszerényebb kínaiak is úgy tartják, hogy az itt

gyártott sör jobb, mint a német eredeti. A német turisták olyan mennyiségben vedelik a kínai, ujgur, tibeti és egyéb gyártású söröket az országban, mintha otthon lennének. Mintha egész Kína egy nagy sörfesztivál lenne. Ők legalábbis ilyennek látják. Julián úgy vette kézbe a Lhasa beert, mint egy nehezen fellelhető tibeti ritkaságot. A tibeti sör akkor is nagy dolog, ha német. Két kézzel fogta az üveget, és nagyon óvatosan tette le a vasasztalra. Azután figyelmesen, aprókat mozdítgatva sokáig igazgatta az asztalt, ne mozogjon, ne billegjen, még fölborul az üveg.

A németek lelkesedésében persze az is vastagon benne van, hogy a hétdecis sör ára akkoriban Kína egész területén egy jüan volt. Magyar pénzben ez pontosan négy forintot tett ki, német pénzben ez majdnem nulla. Vagyis a németek szinte ingyen kapták Kínában a saját sörüket. Csoda, hogy nem települtek át tömegesen. A német sör feltűnése ebben az országban a koncessziós időkben történt, amikor a Nyugat benyomult Kínába. A 19–20. század fordulója körül ide érkező németek persze ragaszkodtak a megszokott otthoni sörükhöz, a jól bevált recept szerint itt is azt kezdték gyártani.

Miután pedig a nyugati jelenlét ellen kitört bokszerlázadást embertelen módon leverték, a németek a licenccel fizettek kártérítést. A gyártás további jogáért egy fillért se kértek. Azóta is hallgatnak róla, mint a sír. Nehéz elképzelni, hogy elszégyellték volna magukat, de valami ilyesmi történt. A német sört azóta is gyártják Kína-szerte. Most tehát a száz éve kiontott kínai vérért cserébe kapott német sört issza Julián Tibetben. Ráadásul egy budai kerthelyiség vasasztalánál. Ezt se képzelhette volna senki emberfia, a legőrültebb fantáziával se.

De ez még semmi, nézett fel az asztalától Julián. Itt terpeszkedik előttem a szemközti dombon egy másik elképzelhetetlen csoda, a Potala palota. A söröm címkéjén is a Potalát látom, nézhetem mindkettőt egyszerre. A valódit meg a képet róla. Közöttük háromszáz év. Most éppen mindkettő áruvédjegy, turisták csábítására való. De nem akármit jelképeznek, nem akármilyen időket idéznek. Az egykor fényes, dicsőséges tibeti múltat.

A helyszín tehát a Julián szeme elé táruló szélesvásznú valóság, a palota és környezete. Julián maga előtt látja ennek a múltnak a hőseit is. Soha ilyen közel nem jutott még hozzájuk. Ugyanazon a földön lépked, amelyen ők jártak, ugyanazt a levegőt szívja, amit ők szívtak. Ráadásul jelen van egy élő tanú is, az a kerek, sárga kavics, amit hetvenmillió évvel ezelőtt a világtenger hullámai mostak márványsimára, aztán leraktak ide, a világ tetejére. Most pedig ott lapul Julián zsebében. Idefelé jövet a völgyben találta, nem hagyhatta ott.

Öreg kő volt ez már Tibet három-négyszáz évvel ezelőtti fénykorában is, amikor a dalai lámák Potala palotája épült. Csendes ismerője a kor fényes életének. Ismerte az uralkodókat, a főurak legjobbjait, de láthatta a főváros minden boldog lakóját. A tibeti nagyságok közül Julián persze az extravagáns 6. dalai lámát kedvelte leginkább, vele is találkozhatott a sárga kő. Ott hevert már akkor is a palotahegy alján, amikor magányos sétáin az istenkirály arra járt. A Potala látványa azonban ennél is többet, egy egész korszakot idéz, világlátást, szellemet, köznapi életet, nemcsak uralkodókat és pompát.

A későbbi nagy rombolás ellenére a város még ma is őrzi a régi Ázsia szellemét, a kolostorokat, a palota szentélyeit, a szellemi kincsektől roskadozó könyvtárt. A korszak hősei akkor is embervoltukra figyeltek mindenekelőtt, amikor kifelé fordulva serénykedtek. Amikor történelmet csináltak, amikor várost építettek, amikor kolostoraikba visszahúzódva szertartásaikat végezték. A régi Ázsia hősei minden körülmények között az emberi élet célját, rendeltetését kutatták. Tudták, hogy minden más erőfeszítés bárgyúság. *„E világnak minden dolga / vízben tükröződő kép csak. / Lásd s tudd: e tűnő rajzolat / sohasem lehet valóság."* Ilyennek látta a világot a tibetiek ifjú uralkodója, a világirodalmi rangú költő, a 6. dalai láma. Nyílt, őszinte, kételyekkel teli vallomás. Hangja máig betölti a völgyet, fölhallatszik Julián asztaláig, és még följebb, föl az Ég lakóiig.

Ma már nyoma sincs, de ott állt lent egykor a Sárkányhoz címzett fogadó, ahol nem egyszer föltűnt az istenkirály. Három évszázaddal ezelőtt ebben az órában vonultak vissza, majd tértek nyugovóra a Potala palota lakói, a dalai láma pedig ekkor lépett ki a palota titkos, hátsó kapuján. Korhely, fiatal költő álruháját öltötte magára, hogy befogadja őt az éjszaka. Az élet sűrűjében kereste a gondolat és az érzés bizonyosságát, a fényes és szabad élet boldogságát. Tétován tapogatózott, mindent tudni akart, mindent kipróbált. Hitte, hogy a boldog élet nem mese, nyitott szívvel, gyöngéd akarással elérhető. Mi szükség lenne elérhetetlen célokra? Belesett az élet legsötétebb zugaiba, cserébe szép ígéreteket kapott.

Már a fogadóba vezető utat is élvezte, akárhányszor tette is meg. Ahogy a titkos kapun kilépett, az éjszakai élet kellős közepén találta magát. Az istenek városának, Lhászának a lakói arról voltak híresek, hogy úgy éltek, mintha minden nap ünnepelnének. – Sugárzik róluk a derű, szárnyal a lelkük! Vajon, mitől ilyen boldogok? – tette fel magának a kérdést az istenkirály, irigykedve és gyanútlanul nézte a sokaságot.

A nyári estéken a városi előkelőségek is fölvonultak a Potala körüli parkokban. Az ifjú dalai láma mellett hatalmas hajdíszeket viselő asszonyságok lovagoltak el szolgáik kíséretében, a tóparton selyembe

öltözött jobb módú ifjak, turkesztáni, butáni, nepáli, kínai, mongol és örmény kereskedők vigadoztak. De feltűntek az utcákon a messzi keleti tájakról érkezett nomádok is, és koldusokat meg csavargókat is látott a tömegben. „*Lhásza sűrű tömegében / földijeim a legszebbek. / Ez a felém tartó lányka, / ő is földemnek szülötte.*"

Lhászában még a szegény ember sorsa sem látszott keservesnek. Akárhogy fürkészte tekintetüket, nem talált közöttük panaszos, fáradt arcokat. Épp ilyen méltóságot és derűt látott a falusiak szemében, amikor napközben a város piacait járta álruhában. A piacok népe boldogan sürgölődött a kipakolt zöldségek, gyümölcsök és virágok színpompás tornyai között. A fiatalok hangoskodtak, daloltak, a lányok kacagva fogadták a csipkelődő, durva fickók tréfáit. Aztán jött az éjszaka, a fogadói élet, jött a szerelem, jött a boldogság, aztán jött mindennek a múlása. „*A lelkem égi származék, / nem érinti a földi lét. / Szenvedése tűnő felhő, / az elborult ég látomás.*"

Dehogynem érinti. Még az égi világból alászállt uralkodó lelkét is érinti. Az ember élete végéig hisz, keres, kutat, talál, aztán elveszít mindent. Akkor is, ha istenkirály. Ámul, mert illanó, tünékeny ez is meg ő is. És az sem segít, ha mindezt már fiatalon felismeri. A tibeti istenkirály, mindössze huszonhárom évet élt Lhászában, a földi világ tetején. Amikor földi és égi sorsról, Tibetről gondolkodik az ember, nem lehet megkerülni a költészetét. Élete minden pillanata mindannyiunk útját példázza, döntő élethelyzetekben útjaink azonosak. Erre gondolt Julián, miközben itta a sörét a bíborfekete lhászai ég alatt.

Az is eszébe jutott, hogy hány regényt, hány drámát, operát írtak volna már erről az ifjú uralkodóról a nyugati világban. A „művész céljaira" nem létezik alkalmasabb történet Európában, mint egy ilyen szerelemmel, tragédiával, történelmi fordulatokkal, politikai játszmákkal is bőségesen szolgáló rövid élet. Egészen biztos, hogy a közönség jól szórakozott volna, ha akad valaki, aki megírja. Ám a tibetieknek még nem jutott eszükbe az emberi élet tragédiáin szórakozni. Ma sem vágynak népszerű uralkodójuk élettörténetéből készült színpadi játékra, filmsorozatra. Sem fordulatos regényre.

Ám az is lehet, hogy – mint a régi Ázsia más tájain – az irodalmi ízlés itt sem fogadta magába a szépprózát, szinte mindmáig. A dráma, a színmű pedig, mint általában, nem kedveli a hosszadalmas történeteket. A kínaiak is inkább adtak elő a színpadon egy-egy kiragadott rövidebb jelenetet történelmi hőseik életből, vagy színpadon is igyekeztek érzéseket megfogalmazni, ahogy a vers teszi. Mert költészet mindig, mindenhol volt és lesz, a költészet mindent tud az életről.

A régi Ázsiában a vers nyelvén értették legjobban egymást az emberek. A próza bőbeszédűségét színtelennek, unalmasnak találták. Kínában az emberek többsége komolytalan, férfiatlan, rangon aluli fantáziálásnak tekintette a regényt, de azért persze még az udvari előkelőségek is olvasták, titokban. Az írástudók rá se írták a nevüket a regényeikre, szégyellték, hogy kitalált történetek írásával töltik az idejüket. Ezért nem tudjuk máig, kik a világirodalom legkiválóbb regényeinek kínai szerzői, legfeljebb tippelni tudunk, találgatni.

Julián akárhogy törte a fejét, nem emlékezett szépprózához hasonlítható tibeti művekre, még kortársak munkáira sem. Tibeti körökben egyelőre ma sem népszerű a szépprózа. Néhány novella jellegű történet születik ugyan néhanapján, de azok is nyugati utánzatok, közhelyek. Írjunk misztikus, mágikus történeteket, jól el lehet adni őket Amerikában. Julián találkozott már ilyenekkel, nyíltan nyugati piacra készült ügyesen megírt mesék voltak, de a nyugati piac elég gyorsan megtelt az emigráns tibeti varázslók áruival. Az ilyet pedig úgysem lehetne felülmúlni valódi irodalommal. De a tibeti írástudóknak egyelőre eszük ágában sincs ponyvába csomagolni valódi szellemi értékeiket. A regény Európában is mint filléres szórakoztatás ütötte fel a fejét, itt is hasonlóképp lenne. Így állnak hát a dolgok pillanatnyilag a tibeti irodalommal, Julián zöld vasasztala mögül tekintve.

Az isteni Lhásza beer-nek már rég el kellett volna fogynia, és ha onnan szemből nem tolakodnak ide a Potala történetei, el is fogyott volna. A palota régi szelleme teljesen betöltötte a dombra épült, alvó kiskocsmát. Odaát kigyulladtak a pompás épület fényei, alatta a széles sugárút is mozgalmas fényözönné változott. Ez már nem a régi város ünnepi varázsa. A városok nőként születtek egykor, kerek és gömbölyű vonalaikkal, formáikkal a falut idézték. Ölelték, védték méhükben született gyermekeiket. Aztán táplálták, nevelték őket. Julián azokat a városokat szereti ma is, amelyek átkarolják, körülfonják, magukhoz ölelik lakóikat és múltjukat. Lhásza helyenként még ilyen.